

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU
EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION
AND REHABILITATION

11.

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP
„SPECIJALNA
EDUKACIJA I
REHABILITACIJA
DANAS”

11th

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE
“SPECIAL
EDUCATION AND
REHABILITATION
TODAY”

ZBORNIK RADOVA

PROCEEDINGS

Beograd, Srbija
29-30. oktobar 2021.

Belgrade, Serbia
October, 29-30th, 2021

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29–30. oktobar 2021. godine

Zbornik radova

11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29–30th, 2021

Proceedings

**11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29-30. oktobar 2021. godine
Zbornik radova**

**11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29-30th, 2021
Proceedings**

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Gordana Odović, v.d. dekana

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Branka Jablan

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Irena Stojković
Doc. dr Bojan Dučić
Doc. dr Ksenija Stanimirov

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Sonja Alimović
Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Doc. dr Ingrid Žolgar Jerković
Univerzitet u Ljubljani – Pedagoški fakultet Ljubljana, Slovenija
Prof. dr Vesna Vučinić, prof. dr Goran Jovanić, doc. dr Aleksandra Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I OBRADA / DESIGN AND PROCESSING

Biljana Krsić
Mr Boris Petrović
Zoran Jovanković

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku

Proceedings will be published in electronic format

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-150-1

HUMOR KAO MOĆNO SREDSTVO U STRUČNOM RADU SA DECOM

Jelena Šuster**, Ivan Petrović

Prihvatilište za decu Beograda, Srbija

Uvod: U uvodnom delu rada bavićemo se pojmom humora, njegovim aspektima, teorijskim osnovama za primenu u praktičnom smislu, kao i načinima implementiranja u stručnom radu, usmeravajući se na korisnike usluga iz sistema socijalne zaštite koji podrazumevaju smeštaj u ustanovu.

Cilj: Cilj ovog rada jeste da se prikaže da je humorom moguće prožeti veliki broj intervencija, kako planiranih, tako i neplaniranih, situacionih u radu sa decom i da je, svakako, prisutan u svakom segmentu planiranog rada sa korisnicima, te da se ostvaruje pozitivan efekat prilikom uspostavljanja međusobnog odnosa poverenja stručnog radnika i korisnika, kao i stvaranja osećaja sigurnosti kod korisnika. Nakon uspostavljanja ovakve baze stručnog rada, svaki dalji segment, do završetka rada sa korisnikom inkorporira humor kao deo daljeg stručnog rada (korekcija ponašanja, sniženje tenzije u, za korisnika, provocirajućim situacijama, distrakcije i distanciranja u situacijama preplavljenosti, pomoć pri prihvatanju raznovrsnih neplaniranih tranzicija na životnom putu i sl.).

Metod: Za potrebe ovog naučnog rada korišćena je metoda analize dokumentacije, tj. pregleda dostupnih naučnih radova na tematiku kojom se bavi ovaj rad.

Rezultati: Kroz ovaj deo rada će se prikazati već primećeni pozitivni efekti upotrebe humora u stručnom radu sa korisnicima, kao i odgovarajući načini primene istog kroz prizmu iskustva stručnih radnika iz sistema socijalne zaštite. Dodatno, istaći ćemo i karakteristike stručnih radnika sistema socijalne zaštite, te posedovanje smisla za humor kompetencije u poslovima koji imaju direktne veze sa decom i maloletnicima, kao i sposobnost podsticanja smisla za humor korisnika sa kojima rade.

Zaključak: Kroz zaključak će se obraditi pozitivni efekti primene humora kroz navedene intervencije i segmente stručnog rada na promene u ponašanju kod korisnika usluga.

Ključne reči: humor, intervencija, korisnici usluge, stručni rad

---

** jelenasuster84@yahoo.com

UVOD

Humor je izuzetno kompleksan fenomen koga, da bi što bolje razumeli, pa samim tim i upotrebili u pozitivne svrhe, moramo sagledati kroz što više aspekata. Istraživanjem ove teme, autori su se susretali sa mnoštvom teorijskih gledišta na humor, njegovo poreklo, svrhu, efekte, terapijski značaj i sl. Ono što je nepobitno, a što tvrdi Lazarić (Lazzarich, 2013) jeste da je fenomen humora inherentan svim sociokulturnim okruženjima unutar svih vremenskih razdoblja. Humor je evidentno fenomen koji prevazilazi sve nacionalne, etničke, kulturološke, jezičke, vizuelne okvire uspostavljene od strane društva, te kao takav suštinski opstaje kroz vreme iako su njegove manifestne forme podložne uticaju pomenutih okvira, sama njegova suština, značaj i efekti ostaju isti.

Humor predstavlja rutinsku, uobičajenu, svakodnevnu pojavu, ima ulogu takozvanog nadglednog „uređaja“, omogućujući govorniku bolji uvid u određeni događaj, savladavanje sveta pojavnih i stvarnih identiteta, potvrđivanje obrazaca sviđanja ili identifikacije (Relja i Baturina, 2010). Samim tim se primena humora u radu sa korisnicima, a naročito decom iz sfere socijalne zaštite, što samo po sebi podrazumeva njihovo iskustvo sa određenim događajima koji se mogu okarakterisati kao neplanirane životne promene, sama nameće u cilju olakšanog sagledavanja i prihvatanja promena u njihovom životu, te uspostavljanja kontrole tokom dalje životne putanje. Svakako, primenu humora u ovakvim i sličnim situacijama ne treba ostaviti laicima, a i sami stručnjaci moraju biti izuzetno oprezni u pogledu planiranja, pa samim tim i konteksta primene, načina suočavanja, kako očekivani pozitivni efekti ne bi izostali i na njihovo mesto došli mogući negativni efekti, tj. stvaranje utiska kod dece da se omalovažavaju, da im se neko podsmeva u, već osetljivom, periodu za njih.

Kako pišu Pešić i saradnici (2020), humor ima četiri važne komponente:

1. socijalni kontekst,
2. kognitivno-perceptivni proces,
3. emocionalni odgovor,
4. vokalno-biheviornu ekspresiju, tj. smeh.

Posmatrajući fenomen humora kroz ove komponente, nije teško videti njegove pozitivne efekte i značaj za čovečanstvo. Socijalna komponenta humora ga objašnjava kao prirodni nastavak igre iz dečijeg u odraslo doba. Kognitivno-perceptivni aspekt humora se zasniva na kapacitetu pojedinca da manifestuje humor kroz kreativno poigravanje sa informacijama i njihovo duhovito izražavanje što podrazumeva aktivaciju i učešće raznovrsnih kognitivnih sadržaja. Emocionalni aspekt humora se fokusira na pozitivne efekte humora na našu psihi, dok smeh posmatra kao ekspresiju emocije radosti, a sam smeh se može dovesti i u vezu sa mnogobrojnim fizičkim blagodetima za naš organizam. Ovde treba imati u vidu da fenomen humora prevazilazi čak i ove podele po svojim pozitivnim efektima jer, prema Boričević Maršanić i saradnicima (2016, str. 24) „kognitivne sposobnosti nužne su za razumevanje humora, ali nisu nužne za fiziološke učinke smeha“.

CILJ

Deca koja na bilo koji način imaju ulogu u sistemu socijalne zaštite neminovno doživljavaju situacije koje se mogu okarakterisati kao više ili manje stresne u zavisnosti od njihove uloge u sistemu. Svakako jedna od intervencija sistema socijalne zaštite, koja za dete može da ima najveće posledice, ali koje su i dalje manje od mogućih posledica ukoliko intervencija izostane, jeste izdvajanje deteta iz prirodne sredine i smeštaj u neku od ustanova sistema socijalne zaštite ili hraniteljsku porodicu. Ovakva intervencija sistema se primenjuje samo kada su sve druge opcije iscrpljene, ali moramo biti svesni da, kako ističu Šuster i Petrović (2020), ovakav događaj za dete može predstavljati izuzetno traumatično iskustvo.

Dolazak u novu, nepoznatu sredinu, takođe nosi sa sobom mnogo izazova. Dete se suočava sa situacijom koju nema u ranijem iskustvu, okruženo ljudima koje najčešće nikada ranije nije videlo, sa očekivanjima sistema da prihvati novonastalu situaciju. Ovakva dešavanja stavljaju u fokus stručne radnike sistema socijalne zaštite koji su u direktnom radu sa korisnicima da razviju osećaj sigurnosti kod deteta, razviju međusobni odnos poverenja, procene svrsishodnost i prilagode način pružanja usluge individualnim potrebama svakog deteta ponaosob. U svemu ovom veliku ulogu ima primena humora i kapacitet stručnih radnika za upotrebu humora u stručnom radu jer, prema Šuster i Petroviću (2020), komunikacija, prožeta dozom humora, pokazuje dobre rezultate u stabilizaciji detetovog raspoloženja, nakon prvobitnog šoka.

Primena humora tokom rada sa decom u okvirima sistema socijalne zaštite nosi mnogobrojne pozitivne efekte. „Inkongruentnost humora i efekat iznenađenja i neočekivanosti koji nosi, omogućava uvid u sopstveno funkcionisanje i otvara nove alternative“ (Pešić i sar., 2020, str. 74). Pozitivni efekti se mogu ogledati i na kognitivnom, emocionalnom i bihevioralnom nivou kod deteta. Prema Pešić i saradnicima (2020), humor pomaže da se postigne objektivna distanca od samo-poražavajućih ponašanja i da se ona lakše „napadnu“, odvlači se pažnja od osećanja anksioznosti i depresivnih misli i dozvoljava da se koncentriše na proces promene; daje alternative crno-belom mišljenju; „ruši“ stare, rigidne obrasce mišljenja; pomaže kontroli osećanja i prevladavanja problema.

Posedovanje smisla za humor je bitna karakteristika stručnih radnika koji su u direktnom radu sa decom. „Smisao za humor veoma je poželjan unutar interpersonalnih odnosa u vaspitno-obrazovnom procesu. Istraživanje u riječkim školama potvrdilo je pozitivan stav ispitanika prema duhovitim nastavnicima (Lazzarich, 2013, str. 188)“. Pešić i saradnici (2020, str. 74) iznose rezultate da su „ispitanici pozitivnije procenjivali terapeute koji koriste humor na ukupnoj efikasnosti, kao i na dopadljivosti, stručnosti i osećaju poverenja zasebno“. Ova veština je naročito značajna u delu razgovora sa detetom koji se odnosi na „rekapitulaciju i sumiranje kako bi se detetu pružila mogućnost da eventualno ispravi ili dopuni intervjuera, na šta se nastavlja uvođenje neutralne teme radi smirivanja deteta i vraćanja u svakodnevnicu, a završava se zahvaljivanjem detetu za trud i saradnju“ (Stakić, 2019, str. 60). Prilikom pokretanja pomenute neutralne teme treba imati u vidu da je ona često

prožeta dozom humora, te do izražaja dolazi smisao za humor stručnog radnika, kako bi se postigla stabilizacija raspoloženja deteta i samim tim ono motivisalo za dalje razgovore sa stručnim radnicima.

METOD

U pogledu metodologije korišćen je pregled dokumentacije, tj. analizirani su relevantni naučni radovi koji se bave ovom temom, a poseban fokus je bio na naučne radove sa originalnim istraživanjima, a koji se bave primenom i efektima humora u vaspitnom procesu, kao i karakteristikama stručnih radnika koji su u direktnom radu sa decom, a koje se tiču posedovanja smisla za humor i kapaciteta za adekvatnu primenu humora u samom radu. Rezultati istraživanja su posmatrani kroz prizmu iskustva stručnih radnika sistema socijalne zaštite te objedinjeni kako bi se na što bolji način opisao fenomen humora i njegovi pozitivni efekti u radu sa decom u sistemu socijalne zaštite.

Relja i Baturina (2010) su sproveli metodu anketiranja na uzorku od 503 ispitanika uzrasta 15 do 29 godina starosti te deskriptivno obradili podatke kroz SPSS za OS Windows.

Martinčević (2010) je sprovela istraživanje na uzorku od 187 ispitanika (161 učiteljica i 26 učitelja) kroz primenu upitnika otvorenog tipa sa skalom procene.

Lazarić (Lazzarich, 2013) je sproveo istraživanje u 7 osnovnih i 7 srednjih škola, anketirao je instrumentom koji je sadržao 12 pitanja (kombinovani instrument sa pitanjima zatvorenog i otvorenog tipa), 182 učenika osmog razreda i 172 učenika završne godine srednje škole.

REZULTATI/DISKUSIJA

Prema istraživanju Relja i Baturina (2010), 79,7% ispitanika smatraju da humor ima terapijski učinak. Kroz ovo istraživanje se, takođe procenjuje da je smeh povezan sa dobrim raspoloženjem (85,3%), a čak 78,9% ispitanika ističe da humor ima pozitivan efekat na razrednu atmosferu. Upravo iz toga možemo da zaključimo, a na osnovu prethodno rečenog, da humor rezultira višestruko pozitivnim efektima. Dobijene rezultate koji se tiču stvaranja pozitivne razredne atmosfere uz pomoć humora možemo dovesti u vezu i sa implementiranjem humora u grupnim oblicima rada sa korisnicima u sistemu socijalne zaštite gde je pri ovakvom radu, od krucijalnog značaja formirati pozitivno, podržavajuće, motivišuće intragrupno jezgro. Ovome u prilog govori i rezultat istraživanja koje je sprovela Martinčević (2010), a koji navodi da se 72% ispitanika koji se izjašnjavaju za uvođenje celodnevnog boravka u škole saglasilo u potpunoj ili velikoj meri da su za stvaranje pozitivne atmosfere u radu produženog i celodnevnog boravka najvažniji optimizam i smisao za humor.

Kroz dva istraživanja ćemo potvrditi i značaj posedovanja humora kod stručnih radnika i srodnih profesija u radu sa decom. „Optimizam i smisao za humor, kao jednu od važnih sastavnica rada s učenicima učitelji su procenili kao važnu osobinu

u visokom postotku (63%)“ (Martinčević, 2010, str. 449). U istraživanju Lazariča (Lazzarich, 2013), svi ispitanici, osim četvero su odgovorili da vole duhovite nastavnike uz sledeća obrazloženja: osnovnoškolski uzrast: „uz duhovite nastavnike bolje naučim i slušam (N=21), volim jer se opustim pa lakše savladam gradivo (N=18), da, jer lakše sa njima komuniciram (N=10), smanjuju napetost na času (N=8); srednjoškolski uzrast – volim jer su onda i učenici opušteni, bolja je atmosfera, učenici se bolje osećaju (N=18), opušteniji su i bolja je komunikacija sa takvim profesorima (N=15), na nastavi je bolje atmosfera i učenici se bolje osećaju (N=14)“ (Lazzarich, 2013, str. 183, 184). Ono što je značajno kod ovih rezultata jeste da se oni saglašavaju u pogledu benefita kod postojanja smisla za humor kod stručnih radnika, a istraživanja su rađena na dva uzorka koja se razlikuju po uzrastu i socijalnoj ulozi u vaspitnom procesu, budući da su uzorak za prvo istraživanje bili predstavnici nastavničke profesije, a uzorak za drugo istraživanje učenici.

ZAKLJUČAK

Navedeni rezultati istraživanja opravdavaju primenu humora u radu sa decom kako u svakodnevnim situacijama, tako i u eksploraciji za njih bitnih događaja, razmišljanja, stavova, planova, životnih ciljeva i sl., kao i u sticanju uvida u neadekvatna ponašanja i korekciju istih. Adekvatnom i opreznom primenom humora, stručni radnik se može učiniti prijemčljiviji detetu, komunikacija se može lakše uspostaviti i produbiti, te odnos poverenja graditi i unapređivati, a kroz primenu određenih tehnika, neke situacije se mogu sagledati iz drugačije perspektive.

LITERATURA

- Boričević Maršanić, V., Zečević, I., Vukić, Z., Franić, T., Karapetrić Bolfan, Lj., i Javornik, S. (2016). Uloga humora u medicini i djelovanje klaunova-doktora. *Socijalna psihijatrija*, 44(1), 22-31.
- Lazzarich, M. (2012). Comic strip humour and empathy as methodological instruments in teaching. *Croatian Journal of Education*, 15(1), 153-190. <https://hrcak.srce.hr/100094>
- Martinčević, J. (2010). Utjecaj socijalne kompetencije učitelja na provođenje cjelodnevnog boravka učenika u školi. *Odgojne znanosti*, 12(2), 441-458.
- Pešić, J., Vukosavljević Gvozden, T., i Batinić, B. (2020). Upotreba humora u psihoterapiji. *Engrami*, 42(1), 68-82. <https://doi.org/10.5937/engrami2001068P>
- Relja, R., i Baturina, D. (2010). Uloga i značenje humora u svakodnevnom životu mladih. *Školski vjesnik*, (3), 347-362.
- Stakić, Đ. (2019). *Pažnja, govori dete, proces, strategije i metodologija forenzičkog intervjua sa decom*. Centar za primenjenu psihologiju.
- Šuster, J., i Petrović, I. (2020). Prvi korak stručnog rada sa decom – stvaranje baze poverenja. *Aktuelnosti*, (1-2), 91-100.

HUMOUR AS A POWERFUL TOOL IN PROFESSIONAL WORK WITH CHILDREN

Jelena Šuster, Ivan Petrović

Belgrade Children's Shelter, Serbia

Introduction: *In the introductory part of the paper, we will deal with the concept of humour, its aspects, theoretical foundations for its application in practical terms, as well as ways of its implementation in professional work, while focusing on users of social protection services that include accommodation in an institution.*

Aim: *The goal of this paper is to show that humour can be a part of a large number of interventions, both planned and unplanned, situational that are implemented while working with children and that it is present in every segment of planned work with users where it helps to achieve a positive effect in establishing mutual relationship of trust between the professional worker and the user, as well as creating a sense of security for the user. After establishing such working base, humour is incorporated in each further segment of professional work until the end of providing services to the child (correction of problematic behaviour, reduction of tension in provocative situations for the child, distractions and distancing in overwhelming situations, providing help in accepting various unplanned transitions on the path of life, etc.).*

Method: *For the purpose of this scientific paper, the method of documentation analysis was implemented through review of available scientific papers on this topic.*

Results: *This part of the paper will present the positive effects of using humour in professional work with users as well as its application, that have already been noticed in scientific papers, seen through the experience of professionals from the social protection system. In addition, we will emphasize the characteristics of professionals in the social protection system, and their possession of a sense of humour as one of the most important personal qualities in jobs that have direct links with children and minors, as well as the ability to encourage a sense of humour in those users.*

Conclusion: *The conclusion will address the positive effects of the application of humour through these interventions and segments of professional work on changes in behaviour among children.*

Keywords: *humour, intervention, social service users, professional work*